

Preadvies

van de

Adviescommissie Strafrecht

inzake

Voorstel van wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met de invoering van de maatregel terbeschikkingstelling aan het onderwijs (tbo-maatregel)

1. Inleiding

Onderwerp van het wetsvoorstel is een nieuwe (jeugd)strafrechtelijke maatregel: de terbeschikkingstelling aan het onderwijs. De wet heeft tot doel om jeugdigen en jongvolwassenen die worden veroordeeld volgens het jeugdstrafrecht en ten aanzien van wie kan worden aangenomen dat het plegen van strafbare feiten samenhangt met een gebrek aan onderwijs, te verplichten om onderwijs te volgen.

In het wetsvoorstel wordt reeds uitgegaan van de wettekst zoals deze zal komen te luiden bij aanvaarding van het wetsvoorstel tot invoering van een adolescentenstrafrecht (Kamerstukken 2012/2013, 33498), waarin onder meer is bepaald dat het jeugdstrafrecht kan worden toegepast op personen tot 23 jaar.

Het voorstel geeft uitvoering aan het regeerakkoord en aan de motie Marcouch cs (Kamerstukken 2010/2011, 32500, 63) waarin de regering is verzocht om een maatregel “terbeschikkingstelling aan het onderwijs” te ontwikkelen.

De voorstel houdt kort gezegd in dat het jeugdstrafrecht wordt uitgebreid met de maatregel “terbeschikkingstelling aan het onderwijs” (tbo). Blijkens het voorgestelde artikel 77wg Sr kan deze maatregel bij veroordeling wegens een strafbaar feit worden opgelegd aan minderjarigen en jongvolwassenen van 12 tot 23 jaar, mits dit “in het belang is van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling van de verdachte”. Hiertoe dient de rechter te beschikken over een advies van de raad voor de kindbescherming of van de reclassering.

De maatregel wordt steeds voor de duur van één jaar opgelegd, met de mogelijkheid van verlenging voor een jaar. Art. 77wc Sr (betreffende de vervangende hechtenis bij gedragsmaatregel) is van overeenkomstige toepassing verklaard, zodat voor elke maand tbo maximaal een maand vervangende hechtenis zal kunnen worden opgelegd door de rechter. Gelet op de vaste duur van de tbo van een jaar betekent dit (maximaal) twaalf maanden vervangende hechtenis. De rechter kan in zijn vonnis, dan wel later bij aparte beschikking, bepalen dat de maatregel dadelijk uitvoerbaar is.

In de toelichting wordt verder nog opgemerkt dat de doelgroep van de maatregel jongeren van 12 tot 23 jaar zijn die *nog geen startkwalificatie* hebben.

Tenslotte wordt een aantal onderwijswetten gewijzigd om (samenwerkingsverbanden van) scholen te verplichten om een jeugdige aan wie de maatregel is opgelegd, daadwerkelijk op een school te plaatsen.

2. Samenvatting commentaar ACS

Het op het eerste gezicht sympathieke karakter van de voorgestelde regeling neemt niet weg, dat er vragen rijzen omtrent nut en noodzaak van weer een nieuwe maatregel in het jeugdstrafrecht. Het voorstel is op dit punt niet onderbouwd met feiten en gegevens. Met name is onduidelijk of thans in de praktijk reële knelpunten bestaan op het terrein van het volgen van onderwijs, waarbij het reeds bestaande arsenaal aan maatregelen en

bevoegdheden tekort schiet. Hierbij is te denken aan de handhaving van de leer- en kwalificatieplicht, de bijzondere voorwaarde bij voorwaardelijke (jeugd)straffen, en de civiele ondertoezichtstelling. Ook een onderbouwde raming van de kosten – in termen van financiële middelen en van verdere verzwarende van de werklust van bij voorbeeld jeugdzorg en scholen – wordt door de Adviescommissie node gemist.

Indien nut en noodzaak van een tbo alsnog kunnen blijken stelt de Adviescommissie voor, om het eerste deel van het wetsvoorstel in te trekken en het tweede deel – dat strekt tot de verplichting tot plaatsing op een school wanneer een jongere door de rechter tot het deelnemen aan onderwijs wordt verplicht – aan te haken bij het in het Wetsvoorstel invoering adolescentenstrafrecht voorgestelde artikel 77z, tweede lid onder 14^e Sr. Hierin is als bijzondere voorwaarde voor het niet ten uitvoer leggen van jeugdstraffen opgenomen: het volgen van onderwijs voor een bepaalde termijn, ten hoogste gelijk aan de proeftijd (in het jeugdstrafrecht maximaal twee jaar).

Indien ook het eerste deel van het wetsvoorstel toch wordt gehandhaafd stelt de Adviescommissie als wijzigingen voor:

1. dat in de wet expliciet wordt bepaald dat de maatregel slechts kan worden opgelegd:
  - bij veroordeling wegens misdrijf;
  - aan jongeren die nog niet beschikken over een startkwalificatie;
2. dat de maatregel door de rechter wordt opgelegd en verlengd met een duur van *ten hoogste één jaar*, en dat zij in totaliteit niet meer dan twee jaren bedraagt;
3. dat de duur van de vervangende jeugddetentie door de rechter wordt bepaald naar evenredigheid met de ernst van het misdrijf waarvoor de jongere wordt veroordeeld, en dat zij ten hoogste *vier maanden* bedraagt.
4. dat de maatregel van rechtswege eindigt bij het bereiken door de veroordeelde van de leeftijd van 23 jaar, dan wel bij het behalen van een startkwalificatie;

5. dat de rechter de invulling van de maatregel slechts op vordering van de officier van justitie dan wel op verzoek van de veroordeelde kan wijzigen;
6. dat in plaats van de officier van justitie *de rechter* de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis beveelt, en wel op vordering van de officier van justitie
7. dat de procedure bedoeld in artikel 14h, 14i tweede tot en met zesde lid, en 14j Sr en 495b Sv van overeenkomstige toepassing wordt verklaard ten aanzien van de behandeling door de rechter van een vordering strekkende tot:
  - wijziging van de invulling van de maatregel;
  - verlenging van de maatregel;
  - tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis
 zodat is gewaarborgd dat deze beslissingen niet worden genomen zonder dat de jongere is gehoord en hij zich met bijstand van een raadsman heeft kunnen verdedigen.
 Deze aanpassing kan op relatief eenvoudige wijze worden vormgegeven door genoemde beslissingen te vermelden in artikel 77u Sr.

3. Bespreking van het wetsvoorstel

De Adviescommissie stelt voorop dat zij niet beschikt over de specifieke deskundigheid om de voorgestelde wijzigingen van enkele onderwijswetten te beoordelen op hun deugdelijkheid.

Wel juicht de commissie in het algemeen het streven van de minister toe om scholen te verplichten om jongeren, die door de rechter is bevolen om onderwijs te volgen, ook daadwerkelijk te plaatsen. De commissie vraagt zich echter wel af, of het in de praktijk vaker dan incidenteel voorkomt dat leerlingen die thans door middel van een bijzondere voorwaarde door de rechter wordt verplicht naar school te gaan, geen school kunnen vinden die hen wil opnemen. Met andere woorden: het is de vraag of de voorgestelde wijziging van de onderwijswetten, die zo op het eerste gezicht een flinke werklast voor de betrokken organisaties (scholen, reclassering, jeugdzorg, raad voor de kinderbescherming) mee kan

brengen, ook een bestaand en serieus probleem oplost. Op die vraag wordt in de toelichting op het voorstel geen antwoord gegeven.

Ook vraagt de commissie zich af of de rechter en het bestuur thans niet al voldoende maatregelen ten dienst staan, om ongemotiveerde jongeren zonder startkwalificatie te verplichten onderwijs te volgen, in het bijzonder wanneer zij zijn veroordeeld wegens misdrijf.

Naast de voor minderjarigen bestaande leer- en (start)kwalificatieplicht en het daarbij behorende handhavingsapparaat (inclusief de mogelijkheid tot het opleggen van stevige strafsancties) valt te wijzen op de civiele ondertoezichtstelling, en voor wat betreft veroordeelde jongeren op de bevoegdheid van de rechter om in zijn veroordeling een bijzondere voorwaarde op te nemen die de veroordeelde ertoe verplicht om naar school te gaan. Daarnaast kan de reclassering de jongere ook in het kader van verplicht reclasseringstoezicht verplichten passend onderwijs te volgen, alles op straffe van tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde straf, veelal zijnde jeugddetentie.

Is er onderzoek naar gedaan of deze maatregelen in de praktijk niet werken en zo nee, waarom niet. Zo ja, waar gaat het dan precies mis? De Minister merkt slechts op dat een voorwaardelijk opgelegde straf te kort schiet als stok achter de deur, maar hij vermeldt niet op welke feiten of welke onderzoeksgegevens hij zulks baseert.

Het wetsvoorstel schiet op het punt van de onderbouwing van het nut en de noodzaak van de voorgestelde bepalingen vrij ernstig tekort. In de toelichting komt de Minister helaas niet veel verder dan een verwijzing naar het regeerakkoord en de reeds vermelde motie Marcouch. Het zou het voorstel ten goede komen wanneer de noodzaak van de voorgestelde maatregelen alsnog met feiten en gegevens wordt onderbouwd.

De Adviescommissie heeft voorts opgemerkt dat in het wetsvoorstel tot invoering van het adolescentenrecht (kamerstukken 33894) dat inmiddels bij de Eerste Kamer ligt een vernieuwd artikel 77z Sr wordt voorgesteld, in het tweede lid van welk artikel een groot aantal bijzondere voorwaarden is opgesomd die de rechter kan verbinden aan zijn beslissing om de opgelegde straf geheel of gedeeltelijk niet ten uitvoer te leggen. Onder punt 14 wordt aldaar genoemd: *“het volgen van onderwijs gedurende een bepaalde termijn, ten hoogste*

gelijk aan de proeftijd.” De proeftijd bedraagt in het jeugdstrafrecht ingevolge artikel 77y Sr maximaal twee jaar. Waarom van deze voorwaarde (die ook thans al wel door de rechter wordt opgelegd) onvoldoende prikkel zou uitgaan om de jongere ertoe aan te zetten om weer naar school te gaan, ontgaat de Adviescommissie. De commissie heeft in de praktijk juist de indruk opgedaan, dat dergelijke voorwaarden doorgaans worden opgevolgd door veroordeelde jongeren.

Mede gelet op de hierna nog te maken opmerkingen over tekortkomingen in de voorgestelde regeling van de tbo, stelt de Adviescommissie voor, om het te laten bij het binnenkort in te voeren artikel 77z Sr en af te zien van het invoeren van een nieuwe tbo-maatregel in het Wetboek van Strafrecht. Mocht de Minister kunnen onderbouwen dat in de huidige praktijk scholen onvoldoende meewerken aan het plaatsen van jongeren die door de rechter tot het volgen van onderwijs zijn verplicht, dan zou de voorgestelde wijziging van een aantal onderwijswetten kunnen worden gehandhaafd in die zin, dat (samenwerkingsverbanden van) scholen worden verplicht om deze jongeren ook daadwerkelijk te plaatsen.

Voor zover de Minister het bestaande voorstel integraal mocht handhaven stelt de Adviescommissie de volgende aanpassingen voor.

1. in artikel 77wg Sr wordt expliciet bepaald dat de maatregel slechts kan worden opgelegd:
  - bij veroordeling wegens misdrijf;
  - aan jongeren die nog niet beschikken over een startkwalificatie;

Toelichting:

uit de tekst van het voorgestelde artikel 77wg (“De maatregel terbeschikkingstelling aan het onderwijs kan worden opgelegd, indien de ernst van het misdrijf, de veelvuldigheid van begane misdrijven of voorafgegane veroordelingen wegens misdrijf hiertoe aanleiding geven”) maakt de commissie op, dat het voorstel behelst dat de tbo-maatregel alleen kan worden opgelegd in het geval van veroordeling wegens misdrijf. De Adviescommissie onderschrijft dit uitgangspunt. Deze regel is evenwel ten onrechte niet uitdrukkelijk in de wet vastgelegd, vermits daarin geen verband is gelegd tussen “het misdrijf” en de veroordeling waarbij de maatregel wordt opgelegd. Op een dergelijk belangrijk punt behoort de wettekst

duidelijkheid te bieden. Hetzelfde geldt voor de beoogde doelgroep, die volgens de toelichting wordt gevormd door jongeren zonder startkwalificatie. De beperking tot deze doelgroep is ten onrechte niet in de wet neergelegd.

2. de maatregel wordt door de rechter opgelegd en verlengd met een duur van *ten hoogste* één jaar, en mag in totaal niet meer dan twee jaren bedragen.

Toelichting:

Uit de tekst van het voorgestelde artikel 77wg, tweede lid, Sr begrijpt de Adviescommissie dat de maatregel voor de duur van steeds één jaar wordt opgelegd, en dat zij slechts één maal kan worden verlengd, zodat de maatregel ten hoogste twee jaren mag voortduren. Er kunnen zich echter situaties voordoen waarin de duur van één jaar onevenredig is, of waarin de rechter meent dat een kortere duur voor de betreffende jeugdige om andere redenen passend is. Die vrijheid moet de rechter worden gelaten, zodat hij maatwerk kan blijven toepassen. De verplichting om de maatregel voor de duur van een vol jaar te lasten duren zou de rechter onder omstandigheden zelfs kunnen afschrikken om de maatregel op te leggen. Dat de maatregel ten hoogste twee jaar mag duren is een uitgangspunt dat de Adviescommissie onderschrijft.

3. de duur van de vervangende jeugddetentie wordt door de rechter bepaald naar evenredigheid met de ernst van het misdrijf waarvoor de jeugdige is veroordeeld, en bedraagt ten hoogste vier maanden;

Toelichting:

Uit het voorstel en de toelichting daarop zou kunnen worden opgemaakt dat het de bedoeling van de wetgever is om de maatregel op te laten leggen onder oplegging van een zeer lange vervangende jeugddetentie tot twaalf maanden, ook wanneer de ernst van de strafbare feit waarvoor de jeugdige is veroordeeld hiertoe op zichzelf geen aanleiding geeft en wel om de volgende reden:

“Bij de afdoening van minder ernstige feiten zal de rechter een jeugddetentie van beperkte duur opleggen. Dit betekent (...) dat niet in alle gevallen sprake zal zijn van een geloofwaardige stok achter de deur. Immers hoeft de jeugdige bij niet-naleving van de

onderwijsverplichting slechts een beperkte vrijheidsstraf te ondergaan.(...) Het doel van de maatregel is niet gelegen in de bestraffing en de vergelding van het gedrag dat tot het opleggen van de maatregel heeft geleid. Tussen de ernst van het feit en de duur van de sanctie bestaat geen direct verband. De duur van de maatregelen wordt , hoewel wettelijk begrensd, primair bepaald door de noodzaak criminogene factoren weg te nemen. De onderwijsverplichting die voortvloeit uit de tbo-maatregel beoogt bij te dragen aan het herstel van een rechtmatige toestand. Wij doelen dan op de situatie die is ontstaan of die dreigt te ontstaan nadat jeugdigen of jongvolwassenen het plegen van strafbare feiten zijn gaan verkiezen boven het volgen van onderwijs of deelnemen aan arbeid. (...)” (Voorstel, p. 11-12, onderstreping ACS)

De Adviescommissie heeft ernstig bezwaar tegen deze passage omdat hierin bewust het evenredigheidsbeginsel wordt losgelaten, terwijl de maatregel toch de reactie vormt op een strafbaar feit. Dat staat op gespannen voet met artikel 40, vierde lid van het IVRK dat bepaalt dat maatregelen ten aanzien van minderjarigen in de juiste verhouding dienen te staan tot het strafbare feit.

Hier komt bij dat de vervangende jeugddetentie hier in afwijking van andere bepalingen van het jeugdstrafrecht op het zeer hoge maximum van twaalf maanden wordt gesteld. Dit maximum is bij de geldboete en de schadevergoedingsmaatregel ingevolge de artikelen 77a, 77l, en 36f Sr slechts drie maanden terwijl het bij oplegging van een taakstraf ingevolge artikel 77n Sr vier maanden bedraagt. Weliswaar is het maximum bij de gedragsmaatregel ingevolge artikel 77wc Sr ook bepaald op twaalf maanden, maar dit lijkt te zijn gebeurd zonder dat de evenredigheid en de verhouding met de rest van het jeugdstrafrecht daarbij is betrokken.

Tenslotte merkt de Adviescommissie op, dat de tbo-maatregel niet is bedoeld als reactie op zware misdrijven, maar juist is voorgesteld wanneer de jongere is veroordeeld voor wat minder zware misdrijven die bij herhaling zijn gepleegd, in combinatie met spijbelgedrag. In die gevallen ligt een zware vervangende jeugddetentie tot twaalf maanden bepaald niet voor de hand. De Adviescommissie stelt dan ook voor aan te sluiten bij het maximum dat geldt voor taakstraffen, zijnde vier maanden.

4. de maatregel eindigt van rechtswege bij het bereiken door de veroordeelde van de leeftijd van 23 jaar, dan wel bij het behalen door deze van een startkwalificatie;

Toelichting

Gelet op de doelstelling van de maatregel – het behalen van een startkwalificatie door de veroordeelde jeugdige – ligt het niet voor de hand dat de maatregel voortduurt na het behalen van een startkwalificatie. De beëindiging van de maatregel kan voor de jongere bovendien een extra stimulans vormen om snel een startkwalificatie te behalen. Hetzelfde geldt voor het bereiken van de leeftijd van 23 jaar, wanneer de veroordeelde niet langer behoort tot de doelgroep van de maatregel.

5. de rechter kan de invulling van de maatregel slechts op vordering van de officier van justitie dan wel op verzoek van de veroordeelde wijzigen, dus niet ambtshalve;

Toelichting

Niet valt in te zien waarom de rechter in artikel 77wh de bevoegdheid zou moeten toekomen om de inhoud van de maatregel ambtshalve, dus op eigen initiatief, te wijzigen zonder dat dit door de officier van justitie of de veroordeelde wordt verlangd.

6. in plaats van de officier van justitie is het *de rechter* die de tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie beveelt, en wel op vordering van de officier van justitie.
7. de procedure bedoeld in artikel 14h, 14i tweede tot en met zesde lid, en 14j Sr en 495b Sv wordt van overeenkomstige toepassing wordt verklaard ten aanzien van de behandeling door de rechter van een vordering strekkende tot:
  - wijziging van de invulling van de maatregel;
  - verlenging van de maatregel;
  - tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis
 zodat is gewaarborgd dat deze beslissingen niet worden gehoord zonder dat de veroordeelde is gehoord en hij zich heeft kunnen verdedigen.
 Deze aanpassing kan op relatief eenvoudige wijze worden vormgegeven door genoemde beslissingen te vermelden in artikel 77u Sr.

Toelichting op 6 en 7

In het voorstel is niet bepaald welke procedure de rechter bij het nemen van een beslissing omtrent verlenging van de tbo-maatregel moet volgen.

Artikel 77u bepaalt dat op beslissingen tot verlenging van de (voorwaardelijke) PIJ-maatregel (artt. 77 t en 77tb) en de gedragsmaatregel (art 77wd) de zorgvuldige procedure van de artikelen 14h, 14i, tweede tot en met zesde lid, en 14j ev. Sr (inzake de tenuitvoerlegging van voorwaardelijk opgelegde straffen) van overeenkomstige toepassing is. Hetzelfde dient te worden bepaald ten aanzien van de beslissing tot verlenging van de tbo-maatregel, maar daarin voorziet het wetsvoorstel niet. De Adviescommissie neemt aan dat op dit punt sprake is van een ommissie van de Minister, en niet van een bewuste keuze.

Er is vervolgens geen goede reden om een andere procedure te laten voorafgaan aan de beslissingen tot wijziging van de invulling van de maatregel (art. 77wh) en de beslissing tot tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie (art. 77wg, negende lid, jo 77wc). Met name de beslissing tot tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie, die ingevolge het voorstel tot 12 maanden bedraagt, is een uiterst zware beslissing ten aanzien van een jeugdige veroordeelde, zeker wanneer deze nog minderjarig is. Naar het oordeel van de Adviescommissie behoort het nemen van deze beslissing daarom aan de rechter te worden overgelaten, na een zorgvuldige procedure waarin de veroordeelde wordt gehoord en zijn standpunt kenbaar kan maken, zo nodig met bijstand van een raadsman.

In het voorstel is voor wat de procedure evenwel verwezen naar artikel 77p Sr, de regeling ten aanzien van niet (behoorlijk) verrichte taakstraffen. Deze verwijzing betekent dat wanneer het OM van oordeel is dat een veroordeelde de tbo-maatregel niet naar behoren heeft verricht, het OM geheel *zelfstandig* de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis tot 12 maanden kan bevelen. De veroordeelde wordt hierbij *niet* vooraf gehoord. Tegen dit bevel kan de veroordeelde binnen 14 dagen een bezwaarschrift indienen, waarna de rechter beslist. Dat bezwaarschrift heeft echter *geen opschortende werking* ten aanzien van de tenuitvoerlegging.

In de praktijk blijkt dat de rechter in een vrij groot aantal gevallen het bezwaarschrift gegrond verklaart. Toch laten jongeren vaak na om binnen de zeer korte termijn van 14 dagen bezwaar te maken: vaak komen deze jongeren uit gebroken gezinnen en krijgen zij de beslissing tot tenuitvoerlegging niet eens in handen omdat het papier hen niet persoonlijk ter hand wordt gesteld, maar wordt achtergelaten aan het adres waar zij geacht worden te wonen. En wordt al tijdig bezwaar gemaakt dan komt het geregeld voor dat de jeugdige al geruime tijd van zijn vrijheid is beroofd voordat het bezwaarschrift door de rechter wordt behandeld en – in een substantieel aantal gevallen – gegrond wordt verklaard.

De Adviescommissie meent dan ook, dat het besluit tot gehele of gedeeltelijke tenuitvoerlegging niet in hand behoort te worden gelegd van het OM maar van de rechter, die pas beslist *nadat* de jeugdige ordentelijk is opgeroepen en *nadat* deze zijn standpunt, eventueel met bijstand van een raadsman, heeft kunnen verwoorden tijdens een zitting. De commissie meent dan ook dat de beslissing tot tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie, evenals de beslissing tot verlenging van de tbo-maatregel dient te worden genomen volgens de procedure beschreven in de artikelen 14h en volgende Sr.

De Adviescommissie wijst voorts op de volgende ongerijmdheid. Wanneer de rechter aan het niet ten uitvoer leggen van een straf de voorwaarde verbindt dat de veroordeelde onderwijs volgt, en die voorwaarde niet wordt nageleefd, dan zal de tenuitvoerlegging van de straf ingevolge de artikelen 77dd, 77ee en 14h ev. Sr slechts kunnen worden gelast door de rechter, die de veroordeelde in de gelegenheid dient te stellen te worden gehoord. De officier van justitie is in dat geval *nimmer* bevoegd om zelfstandig de tenuitvoerlegging van de straf te gelasten, ook al zal het in die gevallen vaak gaan om de tenuitvoerlegging van een korte jeugddetentie of zelfs een werkstraf; volgens het voorstel te licht om een geloofwaardige stok achter de deur te zijn.

Niet valt in te zien waarom dit bij de tenuitvoerlegging van vervangende jeugddetentie bij de tbo-maatregel (de zware stok achter de deur) anders zou moeten zijn, en aan de officier van justitie ineens de bevoegdheid zou moeten toekomen om, zonder de betrokkene zelfs maar te hebben gehoord, te bevelen dat een zware vervangende jeugddetentie voor de (volgens het voorstel) duur van maar liefst twaalf maanden ten uitvoer zal worden gelegd.

Tenslotte merkt de Adviescommissie op dat het in handen van het OM leggen van de beslissing tot tenuitvoerlegging van vervangende jeugddetentie gelet op het voorgaande op gespannen voet staat met artikel 37 IVRK, waarin is gewaarborgd dat de minderjarige niet op willekeurige wijze van zijn vrijheid wordt beroofd, en dat iedere minderjarige het recht moet hebben om de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter, waarbij hij voorts recht heeft op een onverwijld beslissing van die rechter.

Amsterdam, 28 november 2013

Adviescommissie Strafrecht

Mr. R. van der Hoeven, voorzitter,

namens deze, mr. R. Croes-Hoogendoorn, secretaris